

לאור החסידות

כַּתְּבֵנוּ עִשְׂתֵּי חֻמְרוֹת

חלק ד' - זוחלים ומכרסמים

הפרות עם בעלי החיים בעין יהודית-חסידית

תְּעוּדַת זָהוּת

שֵׁם: תַּנִּין
 מְשֻׁפָּחָה: זוּחֵלִים
 הַמִּין שֶׁבִיעֶרָה: תַּנִּין הַיָּאוֹר
 תְּפוּצָה: אֲפֵרִיקָה
 תּוֹחֶלֶת חַיִּים: 100 שָׁנָה.

אֹדֶךָ כִּי
 אֲנִי-תַנִּין!

אֵז מַי אֲנִי בִּעְצָם?

אחד הזוחלים המזכירים ביותר בתנ"ך, הוא גם הגדול והכבד שבהם: התנין.
 בין התנינים, בולט במיוחד בגדלו ובשמו הרע תנין היאור. תנין אימתני זה הוא אחד הטורפים האימים ביותר לאדם.
 תנין היאור הוא מה שנקרא "טורף-על". אין מעליו טורף טבעי, והוא מסוגל לטרף כל יצור חי, כולל גם את האדם. באפריקה נטרפים מדי שנה בממצע בסביבות 300 בני אדם על ידי תנין היאור.
 תחום תפוצתו של תנין היאור כולל את מרבית אפריקה שמדרום לסהרה והאי מדגסקר. עד לפני כמאה שנה נתן הנה לראותו גם בטבע בארץ ישראל. ברוך שפטרנו.
 תניני היאור חיים בקבוצות וגם צדים יחד. הם טורפים מכל הפא ליך, ואפלו בעלי חיים גדולים מהם בהרבה כמו זברה או תאו, כשהם מתקרבים למים. פיבשה התנין אטי יותר ויתקשה לרדף אחרי טרף.
 האזנים, העינים והנחיריים של התנין נמצאים כלם באותו משטח וממקמים גבוה בחלק העליון של ראשו, על מנת לאפשר לתנין להיות שקוע במים כאשר רק עיניו ואפו מציצים החוצה. פעמים רבות אפשר לעמד ממש לידו ולא להבחין בו.

תַּנִּין

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה

בְּתַפְלַת שְׁחֵרִית אָנוּ מְזַכְרִים בַּפְּסוּקֵי הַזְמַרָּה אֶת הַתְּנִינִים "הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאָרֶץ תְּנִינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת".

מִזְמוֹר זֶה מִתְחַלֵּק בֵּין אֱלֹהֵי הַמַּהֲלָלִים אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם - מַלְאָכִים, צְבָאוֹת, שְׁמֶשׁ וְיָרֵחַ, כּוֹכְבֵי הָאֵוֹר וְהַרְקִיעִים - לְבֵין אֱלֹהֵי הַמַּהֲלָלִים אוֹתוֹ מִן הָאָרֶץ, וּבְרָאשׁם הַתְּנִינִים הַגְּדוֹלִים.

הַרְמַבָּ"ם מְבַאֵר זֹאת בְּהִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה:

"וְזֶה שְׂאֵמֵר דָּוָד הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאָרֶץ תְּנִינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת אֲשֶׁר וּבְכָרְד שְׁלֵג וְקִיטוֹר, וּבְאֵוֹר עֲגִינֵי הַדְּבָרִים הִלְלוּהוּ בְּנֵי אָדָם מִגְּבוּרֹתָיו שֶׁתִּרְאוּ בְּאֵשׁ וּבְכָרְד וּבְשֶׁאֵר בְּרוּאִים שֶׁתִּרְאוּ לְמַטָּה מִן הַרְקִיעַ שֶׁגְּבוּרָתָם תְּמִיד נִפְרָת לְקַטֵּן וּלְגְדוֹל".

הַפְּסוּק מְזַכֵּר בְּמִיָּחָד דְּבָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם גְּבוּרָה גְּדוֹלָה וְעֲצָמָה, כְּדֵי לְהַפְלִיא אֶת כּוֹחוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל הַבוֹרֵא.

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁ(אוֹלֵי) לֹא יִדְעֶתֶם עָלָיו...

1 תְּנִין הַיָּאוֹר מְסַגֵּל לְהַגִּיעַ לְמַשְׁקַל שֶׁל טוֹן! הַתְּנִין הַיָּחִיד הַגְּדוֹל מֵמִנּוּ הוּא תְּנִין הַיָּם הַמְּגִיעַ לְמַשְׁקַל טוֹן וְחָצִי.

2 תְּנִינֵי יָאוֹר אֲרָכִים בְּמִיָּחָד מְגִיעִים לְאָרְף שֶׁל יוֹתֵר מִ-6 מְטָרִים! תְּנִין הַיָּם יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֶפְלוּ ל-7.

3 נְשִׁיכְתּוֹ שֶׁל הַתְּנִין הַיָּם הַחֹזֵק בְּעוֹלָם הַחַי כִּיּוֹם! אֶפְלוּ יוֹתֵר מֵהַכָּרִישׁ הַלָּבֵן, הָאֲרִיָּה וְהַצְּבוּעַ.

4 בְּמִצְרַיִם הֶעֱתִיקָה פְּחָדוֹ מֵהַתְּנִינִים, וְאִף חָנְטוּ אוֹתָם וְסָגְדוּ לָהֶם.

5 שְׁמוֹ הַלּוּעֲזֵי שֶׁל "תְּנִין הַיָּאוֹר" הוּא "קְרוֹקוּדִיל הַנִּילוּס"

בפְּרָשַׁת וַאֲרָא מִסְפָּר עַל מִשָּׁה אֶהְרֵן הַמְשַׁלֵּיךְ אֶת מַטְהוֹ לְפָנָי פֶּרְעָה, וְהִנֵּה הוֹפֵךְ הַמַּטָּה לְתַנּוּן. לְאַחַר מִכֵּן מְשַׁלְיָכִים הַחֲרָטְמִים אֶת מַטְיָהֶם וְגַם הֵם הוֹפְכִים לְתַנּוּנִים. אֵךְ כְּשֶׁחֹזְרִים כָּל הַתַּנּוּנִים לְהִיּוֹת מְקַלּוֹת - בּוֹלְעֵי מַטָּה אֶהְרֵן אֶת מַטְוָתָם.

לֹא סֵתָם הִפְכוּ הַמַּטְוֹת לְתַנּוּן דְּוָקָא, אוֹתוֹ יִצוֹר אֵימְתָנִי וְזוֹעִם. הֲרַבִּי מִבְּאֵר זֹאת עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת:

הַהֲבִדֵל בֵּין מַטָּה לְתַנּוּן, שְׁמַטָּה מִסְמַל קַר-רוּחַ, אֶפּוֹק, וְאֵלוֹ תַנּוּן מִסְמַל כַּעַס וְהַתְרַגְּשׁוֹת. סְפוּר זֶה מְלַמֵּד אוֹתָנוּ כִּי גַם כְּאִשֶּׁר צְרִיכִים "לְבַלְעַ" וּלְבַטֵּל אֶת מְצִיאוֹת הַזּוּלָּת הַרְעָ, יֵשׁ לְהוֹצִיא אֶת הַרְעָ מִמֶּנּוּ בְּקַר-רוּחַ, בְּלִי כַעַס וְהַתְרַגְּשׁוֹת, מְבַלֵּי לְהַרְגִישׁ אֶת הַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית - כְּמוֹ מְקַל יָבֵשׁ בַּלְבֵּד.

לְכֵן נִבְחַר אֶהְרֵן לְתַפְקִיד: "אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה". פְּעֻלָּה כְּזוֹ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי "מַטָּה אֶהְרֵן" - מִתּוֹךְ אֶהֱבַת-יִשְׂרָאֵל אֲמִתִּית, מְבַלֵּי שְׂיִתְעַרְבוּ בָּהּ גִּטְיוֹת רְעוֹת אִישִׁיּוֹת.

ספורו של תננין

בְּמִדְרָשׁ רַבֵּה עַל מַגֵּלַת אֶסְתֵּר, מִסְפָּר עַל חֲלוּם מְפָלֵא שְׁחֵלֶם מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי, עוֹד לְפָנָי כָּל סְפוּר הַמַּגֵּלָה:

בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְמַלְכָּה אֲחַשְׁוֵרוּשׁ וַיֵּרָא וְהִנֵּה רַעַשׁ גָּדוֹל וְחֹזֵק וּבִהְלָה עַל הָאָרֶץ וּפְתַח וַרְעַד לְכָל יוֹשְׁבֵיהָ, וְהִנֵּה שְׁנֵי תַנּוּנִים גְּדוֹלִים וַיִּרְעוּ זֶה לְקִרְאָת זֶה וַיַּעֲרְכוּ מְלַחְמָה וַיַּגּוּסוּ לְקוֹלָם כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ.

וְהִנֵּה בֵינֵיהֶם גּוֹי אֶחָד קָטָן וַיִּקְוֶמוּ כָּל הַגּוֹיִים עַל הַגּוֹי הַקָּטָן לְאַבֵּד וּזְכָרוֹ מֵעַל הָאָרֶץ, וַיְהִי הַיּוֹם הַהוּא חֲשֵׁךְ לְכָל הָעוֹלָם וַיִּצַּר לַגּוֹי הַקָּטָן מְאֹד וַיִּזְעַקוּ אֵל ה'.

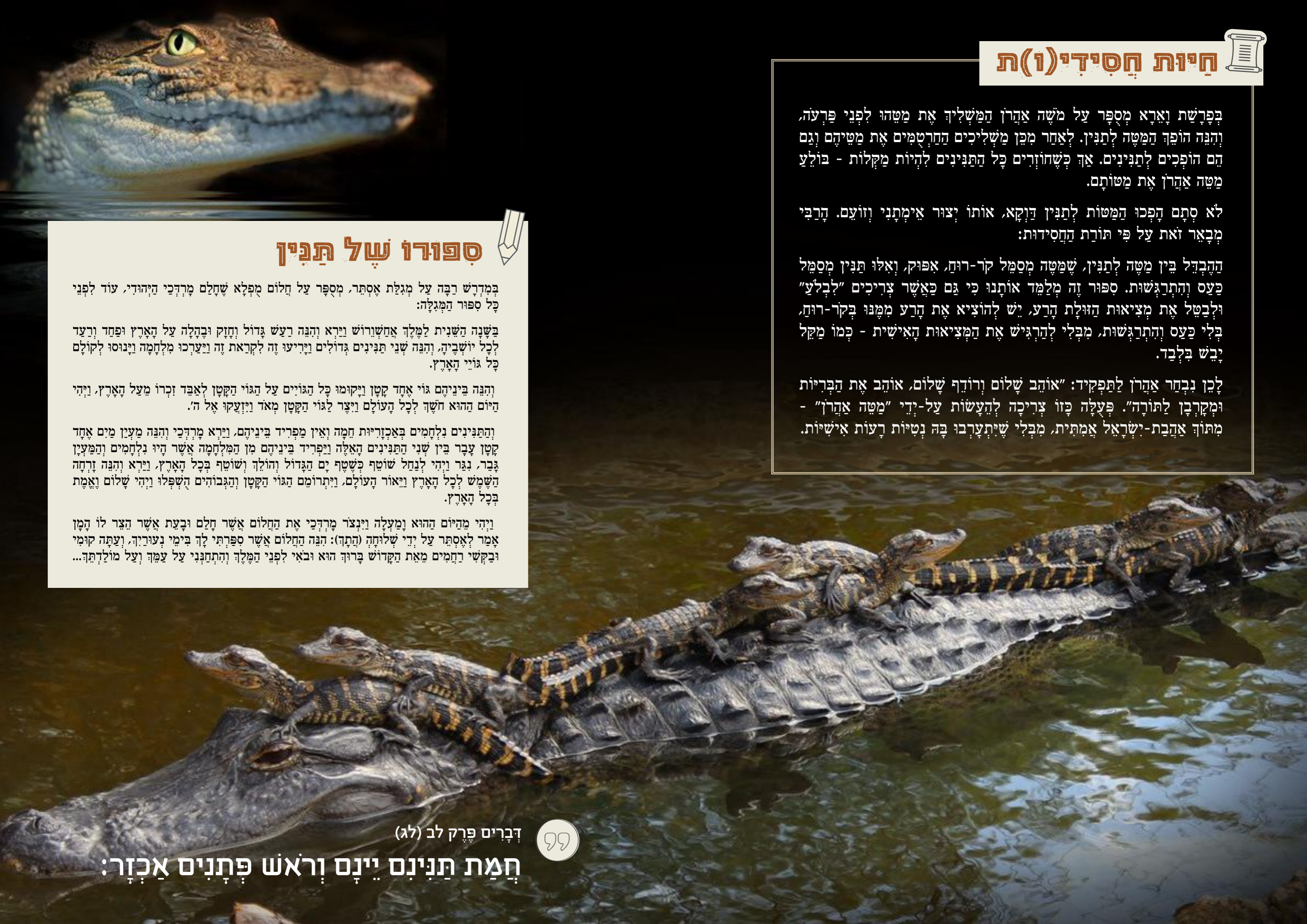
וְהַתַּנּוּנִים נִלְחָמִים בְּאַכְזָרִיוֹת חֲמָה וְאִין מִפְרִיד בֵּינֵיהֶם, וַיֵּרָא מְרַדְּכֵי וְהִנֵּה מַעֲזֵן מִים אֶחָד קָטָן עָבַר בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּנִים הָאֵלֶּה וַיִּפְרִיד בֵּינֵיהֶם מִן הַמְלַחְמָה אֲשֶׁר הָיוּ נִלְחָמִים וְהַמַּעֲזֵן גָּבַר, נִגַּר וַיְהִי לְנַחַל שׁוֹטֵף כְּשֵׁטֶף יָם הַגְּדוֹל וְהוֹלֵךְ וְשׁוֹטֵף בְּכָל הָאָרֶץ, וַיֵּרָא וְהִנֵּה זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ לְכָל הָאָרֶץ וַיֵּאֹר הָעוֹלָם, וַיִּתְרוֹמֵם הַגּוֹי הַקָּטָן וְהַגְּבוּהִים הִשְׁפִּילוּ וַיְהִי שְׁלוֹם וְאַמַּת בְּכָל הָאָרֶץ.

וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה וַיִּנְצַר מְרַדְּכֵי אֶת הַחֲלוּם אֲשֶׁר חָלַם וּבָעַת אֲשֶׁר הִצִּיר לוֹ הַמֶּן אָמַר לְאַסְתֵּר עַל יְדֵי שְׁלוּחָהּ (הַתּוֹדָה): הִנֵּה הַחֲלוּם אֲשֶׁר סִפְרָתִי לְךָ בַּיָּמִי נְעוּרַיִךְ, וְעַתָּה קוּמִי וּבְקִשִּׁי רַחֲמִים מֵאֵת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבֹאֵי לְפָנָי הַמְּלָךְ וְהַתְחַנְּנִי עַל עַמּוֹךְ וְעַל מוֹלְדֵתְךָ...

דְּבָרִים פָּרָק לֵב (לֵג)

חֲמַת תַּנּוּנִים יֵינָם וְרֵאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר:

מִי־שֶׁהוּ הוֹלֵךְ
תָּמִיד
אֲטִי...

שֵׁם: צַב
מְשפָּחָה: צְבִים חֲבוּיֵי צוֹאֵר
הַמִּין שֶׁבִּיעֶרֶךְ: צַב יִבְשָׁה מְצוּי
תְּפוּצָה: אֶגֶן הַיָּם הַתִּיכוֹן
תוֹחֶלֶת חַיִּים: 60 שָׁנָה.

אִז מִי אֲנִי בִּעֲצָם?

כָּלנוּ נִתְקַלֵּם לַפְעָמַיִם בְּצַב קָטָן וּמְשָׁרָן הַצּוֹעֵד לוֹ אֶל מֵאֲחֹרֵי הַשִּׁית. פְּעָמַיִם רַבּוֹת אָנוּ גַם רוֹצִים לְהַצִּיעַ לוֹ מַחֲסֵה בְּקֶרְטוֹן מְרֻפֵּד בְּבֵיתֵנוּ... מִיְהוּ הַצַּב הַחֲכִיב הַזֶּה?

הַצַּב הוּא זוֹחֵל בְּעַל שְׂרִיּוֹן, וְרִגְלָיִם דְּמוּיֵי עֲמוּדִים. הוּא יָכֹל לְהִכְנִיס אֶת רֵאשׁוֹ וְרִגְלָיו לְתוֹךְ הַשְּׂרִיּוֹן. הַשְּׂרִיּוֹן מְרַכֵּב מ-13 לוחיות מְרַכְזוֹת וְשׂוֹרָה שֶׁל לוחיות קְטַנּוֹת יוֹתֵר בְּהִקְףָּה. בְּמֶרְכֵזוֹ כֹּל לוחית כְּתֹם שָׁחַר קָטָן. אֶרְכּוֹ עַד 25 סְנְטִימֶטְרִים.

תוֹחֶלֶת הַחַיִּים שֶׁל הַצַּב אֶרְכָּה לְמִדֵּי: עַד 60 שָׁנָה. בְּשָׁנִים הָרֵאשׁוֹנוֹת לְחִיּוֹ אֶפְשָׁר לְאַמֵּד אֶת גִּילוֹ לְפִי מְסַפֵּר טְבַעוֹת הַגְּדוּל עַל פְּנֵי כָּל לוחית נִפְרָדֶת בַּשְּׂרִיּוֹן. לְאַחַר שָׁנָתוֹ הַשְּׂשִׁית בְּעֶרְךָ מִטְשֵׁטְשׁוֹת הַטְּבַעוֹת וְנִשְׁחַקוֹת.

צַב הַיִּבְשָׁה הַמְצוּי הוּא אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַחַיִּים הַמוֹפִיעַ בְּרִשְׁיַמַּת הַחַיּוֹת הַמוֹנִגּוֹת בְּחֹק חַיּוֹת הַבַּר בְּיִשְׂרָאֵל. אֲסוּר לְגַדְלוֹ בְּבֵתִים, בְּחִצְרוֹת וּבְגִנּוֹת מְשׁוּם שֶׁהוּא מְעַבִּיר אֶת חֵינֶק הַסְּלִמּוֹנָה וּמְשׁוּם שֶׁהוּא נִמְצָא בְּסִכְנַת הַכְּתָדָה בְּיִשְׂרָאֵל. אַחַת מֵהַסְּבוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְהַעֲלָמוֹתוֹ שֶׁל הַצַּב מִיִּשְׂרָאֵל הִיא אֲסוּף מְסִיבֵי לְגְדוּל כְּתִית מְחֻמָּד. עֲשָׂרוֹת אֲלָפֵי צְבִים גְּדֻלִים בְּפִנּוֹת חַי וּבְבֵתִים כִּי הַטְּפוּל בְּצַב הַיִּבְשָׁה הוּא מוֹעָט בְּיוֹתֵר. זֹהֵי תִּהְיֶה סְתַגְלִנִּית שְׂשׁוֹרְדֶת גַּם בְּתַנָּאִים קָשִׁים לְלֹא מְזוֹן וּמַיִם, וְלָכֵן קָל לְגַדֵּל אוֹתָהּ.

צַב

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה

אֶחָד מִשְׂמוֹנֵת הַשְּׂרָצִים הַטְּמֵאִים בַּתּוֹרָה הוּא "הַצֵּב", אֵךְ יֵשׁ מַחְלֻקָּת מִיְהוּ אֹתוֹ יִצּוֹר הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם זֶה. בְּרֵאשׁוֹנִים נִקְרָא בְּעַל חַי זֶה בְּשֵׁם "צֵב הַשְּׂרִיּוֹן". יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׂמוֹנֵה שְׂרָצִים, אֵךְ לְפִי דַעַת הַרְמָבַ"ם בְּעַל חַי אֵינּוּ מִשְׂמוֹנֵת הַשְּׂרָצִים הַמְּנוּיִים בַּחֲזוֹ"ל, וְלִכֵּן אֵינּוּ מְטַמְּא בְּטַמְּאֵת שְׂרָצִים.

בַּהֲלָכָה דְנִיִּים לְגַבֵּי תְרוּפָה שְׂמַעְרָב בְּהַ חוֹמֵר מִהַשְּׂרִיּוֹן שֶׁל הַצֵּב, הָאֵם מִתָּר לַחוּלָה לְקַחַת אוֹתָהּ.

חֲמִשָּׁה דְבָרִים שֶׁ(אוֹלֵי) לֹא יִדְעֵתֶם עָלָיו...

- 1 מְזוֹנּוֹ שֶׁל הַצֵּב צְמֻחוֹנִי, אֶבֶל הוּא אוֹכֵל לְפַעְמִים גַּם בְּעַלֵי חַיִּים קְטַנִּים כְּמוֹ תוֹלְעִים. בְּשָׂבִי הוּא אוֹכֵל אֶת כָּל מָה שְׂמַגִּישִׁים לוֹ, כּוֹלֵל בְּשָׂר וְלֶחֶם.
- 2 בַּחוּרְף מִתְחַפֵּר הַצֵּב בְּאֲדָמָה וְנִכְנָס לְתַרְדֵּמָה בְּיָמֵי קָרִים. עֵקֶר פְּעִילוֹתוֹ הִיא בְּאָבִיב, בְּקִיץ וּבִסְתּוֹ. יֵשׁ מְ-צָב, תַּתְעוּרָר!
- 3 לְמֵרֹת הַשְּׂרִיּוֹן הַקְּשׁוּחִים יֵשׁ כְּמָה בְּעַלֵי חַיִּים שְׂנֻזוֹנִים מִהַצֵּב.
- 4 בְּיָצֵי הַצֵּבִים, בְּשׁוֹנָה מְבִיצֵי עוֹפוֹת, מְמַקְמוֹת בְּאֲדָמָה וְאֵינָן זְזוֹת. הַפּוֹךְ שֶׁל בִּיצַת צֵב יִגָּרֵם לָהּ נֶזֶק בְּלִתֵּי-הַפִּיּוֹד עַל כֵּן אֵין לְגַעַת בְּהֵן.
- 5 לְכָל צֵב סְבִיבַת מְחִיָּה קְבוּעָה, וְהוּא שָׁב וּפּוֹקֵד אֶת אוֹתָם מְקוֹמוֹת קְבוּעִים.

ספורו של צב

המשל מספר על תחרות ריצה המתקיימת בין צב לבין ארנב. לפני התחרות מתכררר הארנב ביכלתו ומזלזל בצב שלא יוכל לסיים את המרוץ כלל.

כאשר התחרות מתחילה, הארנב פורץ קדימה, בעוד שהצב מדדה לאטו מאחור. כאשר הארנב מגיע כמעט עד לקו הסיום, ורואה כי הצב לא הגיע עדין לחצי הדרך, הוא מחליט להתגרות בו, ונשכב לישן ממש לפני הסיום.

הצב, אשר לא נכנע, ממשיך להתקדם, וברגע שהארנב מקיץ משנתו, הוא רואה את הצב חוצה את קו הסיום...

והמסר? חריצות, חשובה יותר מאשר כשרונות. מי שמתמיד ושוקד על למודו, יכל לעקוף גם את מי שמכשור ומהיר ממנו בהרבה!

חיות חסידי(ו)ת

בחסידות מופיע כמה פעמים מאמר תו"ל: "כהדין קמצא דלבושיה מגיה וביה" כלומר כבעל חי זה הנקרא קמצא שלבושו הוא חלק מגופו.

יש המתרגמים זאת לצב, שהשריון שלו הוא חלק מגופו. רש"י מפרש מדרש זה על בעל חיים אחר, מין של חגב, ומפרשים נוספים כותבים כי מדובר ב"מין שרץ שלבושו גדל עמו".

פה או פה, התכן נשאר זהה: העולם הזה מחבר לגלוי אורו של ה' תפרה; ואינו נפרד ממנו בשום צורה.

ויקרא פרק יא (כט)

**וְזֶה לְכֶם הַטָּמֵא
בְּשָׂרָא הַשָּׂרֵץ
עַל הָאָרֶץ הַחֲלָד
וְהַעֲכָבֵר וְהַצָּב
לְמִינֵהוּ:**

